

ΤΟ ΒΕΛΤΙΟΔΟΞΕΙΝ ΩΣ ΑΡΕΤΗ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Προοίμιο

Το ευρύτερο κοινωνικό κλίμα στη τωρινή πραγματικότητα είναι ξεχειλισμένο από απογοήτευση και απαισιοδοξία. Οι λόγοι είναι «γνωστοί» σε όλους μας! Ή μάλλον έτσι πιστεύουμε. Ίσως δεν έχουμε διαγνώσει την αληθινή πραγματικότητα και βρισκόμαστε σε αυταπάτη. Κυνηγάμε να λύσουμε το οικονομικό μας πρόβλημα και να εξασφαλίσουμε την ευπραγία μας, αλλά απομακρυνθήκαμε από την ευπραξία μας. Χάσαμε την ανθρωπιά μας και μεταβλήθηκαμε σε εργολαεία παραγωγής –κατανάλωσης, όπως τα προϊόντα της τεχνολογικής και εμπορικής ανάπτυξης. Ο Άνθρωπος, ως πρόσωπο, από ύπατος σκοπός της ζωής μας υποβιβάσθηκε σε μέσον για επίτευξη μιας ασαφούς ανάπτυξης, που μεθερμηνεύεται σε παραγωγή πλούτου. Συνέπεια να αναδυθεί, αντί της ευδαιμονίας και ολβιότητας, μια προσωρινή απόλαυση ζωής, ενός μικρού μέρους της ανθρωπότητας, ενώ το μείζον μέρος είναι απογοητευμένο και απαισιόδοξο.

Εισαγωγή

Με τις έννοιες **αισιοδοξία** και **απαισιοδοξία** αποδόθηκαν οι διεθνείς φιλοσοφικοί όροι **οπτιμισμός** και **πεσιμισμός**. Οπτιμισμός είναι η φιλοσοφική θεωρία περί του κόσμου και του βίου κατά την οποία ο κόσμος είναι ο τελειότατος, ως δημιούργημα του Θεού, και κυβερνιέται από το αγαθό.¹ Στον αντίποδα της αισιοδοξίας βρίσκεται η **απαισιοδοξία**, κατά την οποία ο κόσμος είναι ο χειρότερος μεταξύ αυτών που υπήρξαν, διότι το κακό υπερισχύει του καλού και η ζωή είναι γεμάτη συμφορές και οδύνη.² Μεταξύ αυτών των δύο, εκ διαμέτρου αντίθετων θεωριών, καλλιεργήθηκε η θεωρία της «**βελτιοδοξίας**» (*meliorismus*), που αποδίδεται στην Αγγλίδα Μαρία Άννα Έβανς (ψευδώνυμο Τζωρτζ Έλιοτ), σύμφωνα με την **οποία ο κόσμος μπορεί να βελτιώνεται**. Όπως το αρχικό νεφέλωμα διαμορφώθηκε με την πάροδο του χρόνου στον τέλειο κόσμο μας, οι μονοκύτταροι οργανισμοί σε τέλειες μορφές ζωής, έτσι και η ζωή μέσω της εξέλιξης θα φθάσει κάποτε να παρέχει περισσότερη ηδονή παρά οδύνη. Η εξέλιξη αυτή προς το καλύτερο μπορεί να επιτευχθεί με τη διαρκή **προσπάθεια των ανθρώπων**.

Ο κόσμος μας είναι πολύ διαφορετικός από εκείνον των Αρχαίων Ελλήνων ή των Ρωμαίων ή πρωύτερα, αλλά βιολογικά δεν είμαστε ιδιαίτερα διαφορετικοί από τους ανθρώπους που ζούσαν τότε. Η **πολιτισμική εξέλιξη**, και όχι η βιολογική, έχει σχηματίσει τον κόσμο και έχει ανατρέψει τις φυσικές ισορροπίες του.³ Όντως, ακόμη και σήμερα, ελάχιστα ανησυχούν οι άνθρωποι για τις συνέπειες των επιτυχιών τους! Γιατί τις θεωρούν θεμιτούς καρπούς της «ανωτερότητας» τους. Θηριώδεις κατακτήσεις και επέκταση. Η **γνώση** δεν έχει άλλη αξία παρά ως **πηγή κατακτητικής δύναμης**. Η **θρησκεία**, η μόνη δύναμη που θα μπορούσε να έχει μετριάσει αυτόν τον εξαναγκασμό, χρησιμοποιήθηκε, συχνά, ως πρόσχημα για ενίσχυση παρά χαλιναγώγηση. Η πρόοδος της επιστήμης των υπολογιστών μάς έχει δώσει ένα είδος υπερεγκεφάλου, που επιτρέπει να επεξεργαζόμαστε μια τεράστια ποσότητα πληροφοριών και να τις διασκορπίζουμε στιγμιαία στην υδρόγειο ελεύθερα και όχι απαλλαγμένες από σκοπιμότητες. Μη λησμονούμε ότι ο άνθρωπος με τα οπλικά συστήματά του είναι σε θέση να καταστρέψει τον Πλανήτη μας, δηλαδή τη Μητέρα του Γη.

¹ Η θρησκευτική αυτή αντίληψη διακηρύχθηκε κατά βάση από τις κύριες θρησκείες της ανθρωπότητας (Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Μωαμεθανισμός) ως τρόπος ζωής. Πολύ νωρίτερα, όμως, καλλιεργήθηκε από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία (Προσωκρατικοί, Πλάτων, Αριστοτέλης, Στωικοί, Επίκουρος κα). Θεμελιωτής όμως της μεταφυσικής αισιοδοξίας υπήρξε κατά τους νεότερους χρόνους ο Γερμανός Λάϊπνιτς.

² Η μόνη πραγματικότητα είναι ο πόνος, ενώ η φύση είναι αδιάφορη, πέρα από το καλό και το κακό, όπως και από την ευτυχία των ανθρώπων, οπότε η ανυπαρξία να είναι προτιμότερη και ο θάνατος απολύτρωση. Οπαδοί της απαισιοδοξίας ήταν ο Θεόγνις, Πεισιθάνατος, Πρόδικος, Αντιφών. Από τις θρησκείες ο Βουδισμός και κατά τους νεότερους χρόνους ο επισιμότερος κήρυκας είναι Σοπενχάουερ, αλλά και ο Χάρτμαν, ο Βολταίρος.

³ «Το ανθρώπινο είδος σε διάστημα μερικών αιώνων, κατόρθωσε έναν υπέρμετρο, σχεδόν άσεμνο βαθμό ανάπτυξης. Σαν πραγματικός «καρκίνος» στη σάρκα της βιόσφαιρας, καλύπτει τον πλανήτη μας με όλο και πυκνότερα λεφούσια που ασκούν όλο και μεγαλύτερη πίεση, ήδη στα όρια του αφόρητου, πάνω σε άλλα έμβια είδη, στους φυσικούς πόρους, στο περιβάλλον και στην εσωτερική δυναμική των ίδιων», διατυπώνει ο τιμηθείς με Νόμπελ Christian De Duve.

Ευελπιστώντας ότι η ανθρωπότητα δεν θα εξαφανισθεί κυρίως εξ αιτίας του ίδιου του ανθρώπου, θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι όλα εξελίσσονται στη ζωή μας. Ο άνθρωπος είναι σε θέση, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο ον, να επηρεάσει τη βιολογική εξέλιξη με τη συμπεριφορά του, γιατί διαθέτει τις ικανότητες να απελευθερωθεί από την τυφλή τύχη και τη φυσική επιλογή. **Εάν βελτιωθούν οι άνθρωποι, ως ανθρώπινα όντα, τότε και το μέλλον της ανθρωπότητας θα είναι πιο βελτιωμένο.** Επιθυμητός στόχος θα ήταν να ενισχυθούν όλες οι πνευματικές και νοητικές ικανότητες ταυτόχρονα και αρμονικά, καθόσον αυτές του προσδίδουν την ανθρωπότητα. Ανάπτυξη της νοημοσύνης, της ευαισθησίας, των αρετών, που μας επιτρέπουν να κατανοούμε την ίδια μας τη φύση και αυτή του σύμπαντος, να εκφράζουμε αυτό που αισθανόμαστε με τα έργα μας, και να διαλογιζόμαστε. **Η βασιλική οδός ανήκει σε ένα πολύπλοκο ολόγραμμα αξιών και αρετών.** Ευτυχώς ο άνθρωπος δεν είναι μόνον homo sapiens αλλά και homo educandus. **Είναι υποκείμενο αλλά και αντικείμενο παιδείας.** Χαράζει και πραγματώνει ο ίδιος την προσωπικότητά του.⁴

Από την απαισιοδοξία στην αισιοδοξία

Κύριος παράγοντας απαισιοδοξίας είναι η γενικευμένη αβεβαιότητα που επικρατεί όχι μόνον στη Χώρα μας, αλλά και στο μείζον μέρος του Πλανήτη μας. Τίποτε πλέον δεν είναι εγγυημένο, ούτε από τον Θεό που απομακρύνουμε, ούτε την τύχη που αγνοούμε, ούτε την ιστορία που δεν τη λαμβάνουμε υπόψη. Όλα είναι εύθραυστα και κρίνονται σε λεπτές ισορροπίες. Το θαύμα της ζωής είναι ανάδυση της πολυπλοκότητας, η οποία προκαλεί έναν **ωκεανό αβεβαιοτήτων** με ελάχιστες μικρές νησίδες βεβαιότητων. Σχεδόν πάντοτε το λάθος και το ψέμα καταπνίγουν την αλήθεια. Η ωραιότητα μεταβάλλεται εύκολα σε πρόκληση και η αγαλλίαση σε δυσθυμία. Ως αγαθό εκλαμβάνεται το ατομικό συμφέρον που μετατρέπεται σε πηγή κάθε κακού. Ο άνθρωπος πίστεψε για χιλιάδες χρόνια σε σταθερές(Θεός, κόσμος, ιστορία, πρόοδος, αξίες...), τα οποία ο ίδιος κατάργησε αναζητώντας την απόλυτη ατομική του ελευθερία και κυριαρχία. Ο κόσμος, όμως, εξελίσσεται και αναπαράγεται ενιαία εμπεριέχοντας, το ανθρώπινο, πολιτιστικό, κοινωνικό, οικονομικό κ λ π στοιχεία που του δίνουν τη **ζωτική δύναμη.**

Ο άνθρωπος ονειρεύτηκε να ζήσει μέσα σε **ελευθερία, ισότητα** και την **αδελφосύνη**, τα οποία ευδοκιμούν όταν ανατροφοδοτούνται με γνήσια **ανθρωπότητα** και από σκληρό ανταγωνισμό και ακραία αντιπαλότητα. Από την αδελφωμένη κοινωνία αναδύεται η καταπραϊντική βεβαιότητα και η ευτυχία. Δεν υπάρχει, όμως ως τώρα, καμία απόλυτα αρμονική και λειτουργική ανθρώπινη κοινωνία. Εξέλειπε και η ελπίδα έξωθεν σωτηρίας οπότε επέρχεται χάος στις συνειδήσεις μας. Ήδη παραδεχόμαστε ότι ο ίδιος ο κόσμος είναι θνητός, όπως φυσικά και ο άνθρωπος. **Είμαστε υποχρεωμένοι να μάθουμε να ζούμε μέσα στην αμφιβολία.** Να βρούμε τρόπους να τιθασεύσουμε τον κίνδυνο και την **αγωνία**. Να μην μας καταβάλουν. Να ζήσουμε και να ευτυχίσουμε μαζί τους. Όπως το οξυγόνο από θανατηφόρο δηλητήριο για τα αναερόβια έμβια μεταλλάχθηκε σε ζωτικό αποτοξινωτικό για την αερόβια ζωή, έτσι και η **αβεβαιότητα** να μετατραπεί σε **οξυγόνο ικμάδας και δημιουργικότητας.** Μια ευκαιρία αισιοδοξίας για ένα στοίχημα καλύτερης ανθρωπότητας.

Η ισχύς της επιστημονικής μεθόδου ως διαδικασίας προσέγγισης της αλήθειας με την αδιάκοπη αμφισβήτηση και επανόρθωση αναγνωρίζεται καθολικά. Η σύγχρονη φυσική, η κοσμολογία, η βιολογία και οι λοιπές επιστήμες μάς έχουν οδηγήσει σε μια καλύτερη κατανόηση του κόσμου και της θέσεως του ανθρώπου μέσα σε αυτόν. Η καταπληκτική τεχνική ανάπτυξη μάς έχει δημιουργήσει σχεδόν την πίστη ότι έχουμε κατακτήσει, ως ανθρώπινο είδος, τα πάντα. Αλλά εάν όντως πιστεύουμε ότι η ύπατη αξία επί της Γης είναι αυτός ο ίδιος ο **Άνθρωπος** τότε η ποιότητά του, όπως και η ολβιότητά του **συνιστούν και τον ύπατο στόχο της όλης προσπάθειας.** Ο Άνθρωπος πρέπει να ξαναβρεθεί στην **ύπατη βαθμίδα** και να μη χρησιμοποιείται ως μέσον ή το χειρότερο ως εργαλείο μονομερούς ανάπτυξης και κέρδους.

⁴ Φυσικά στο σημείο αυτό δεν αναφερόμαστε στη ευγονική ενίσχυση του ανθρώπινου είδους μέσω της επιστήμης που θα ήταν ηθικό να αποτελέσει ένα βήμα λογικής υψής και να βοηθήσει την εξέλιξη κατά μήκος της συνεχιζόμενης κάθετης διαδρομής προς την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης εξέλιξης.

Ο Άνθρωπος ολοκληρώνεται σωματικά αλλά και πνευματικά και ψυχικά. Για να αισθανθεί ευτυχής πρέπει να πληρωθούν και **οι πνευματικές ανησυχίες του**, η επιδίωξη του κάλλους, η αίσθηση του καλού και βασικά ο πόθος της αγάπης, που είναι πιο **απαραίτητα αγαθά** και από την αναζήτηση της αλήθειας ακόμη. Με αυτές τις ανησυχίες, που συνιστούν βασικά στοιχεία και επηρέασαν σημαντικά τη φυσική επιλογή και την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, ο άνθρωπος αναβάθμισε σε αξίες την **οικογένεια**, τη **φυλή**, την **Πατρίδα** και την **ανθρωπότητα ολόκληρη**. Τότε ένιωσε την ελπίδα για ζωή και την αγάπη για το διπλανό του και τότε δημιούργησε ένα περιβάλλον του «ευ πράττειν μετ' αρετής».

Σχολιασμός

Μια **υπέριστη ανθρώπινη πραγματικότητα** δικαιούται το ανθρώπινο είδος και το μπορεί. Αρκεί να γίνει καλύτερος συντονισμός της κληρονομικότητας, των εμπειριών και της ολιστικής παιδείας. Τότε είναι εφικτή η ανάδυση της αρετής της **αρμοστικότητας**, που δημιουργεί τα εχέγγυα για ανάπτυξη υπεύθυνων πολιτών. Τότε η δημοκρατία λειτουργεί για το καλό όλων. **Τότε αναδύεται η αειφόρος βελτιοδοξία και η αισιοδοξία.**

Η δημοκρατία έχει διαδοθεί, τουλάχιστο ονομαστικά, σε όλο τον Πλανήτη, άσχετα εάν ο κάθε λαός δίνει το δικό του περιεχόμενο. Δεν φαίνεται όμως η ανθρωπότητα να ευτυχεί. «Μια δημοκρατική μελαγχολία»(Πασκάλ Μπρυνέρ) είναι διάχυτη. Μια ακηδία παρατηρείται γιατί επικρατεί το ατομικό συμφέρον. Η δημοκρατία, ως πνευματική σύλληψη είναι το άριστο πολίτευμα αλλά στην πράξη απαιτεί πολλές σοβαρές δεσμεύσεις, στις οποίες μόνον σπουδαίοι «παίκτες» είναι σε θέση να ανταποκριθούν. Δεν αρκεί η καθολική ψήφος. Συνιστά ένα περίτεχνο συμβιβασμό ανάμεσα στον πολιτικό φιλελευθερισμό και τη σοσιαλιστική ισότητα των ευκαιριών. **Η βασική ιδέα της δημοκρατίας είναι, ακόμη, στην ουσία της ανολοκλήρωτη.** Είναι ζωντανή κοινωνική ανάδυση και διαρκώς εξελίσσεται, ανανεώνεται, καταστρέφεται και αναγεννιέται. Θάλλει και παρακμάζει. Εξαρτάται από την πολιτική συνείδηση μελών της όπως και τη λειτουργία των θεσμών της. Έχει την ίδια πολυποικιλότητα με τη ζωή μας και λειτουργεί πάντοτε σε ένα λεπτό όριο **αυτοοργανούμενης κρισιμότητας**. Αυτό που θεωρούμε ως **κανονική λειτουργία** είναι απλά μια **διακριτή ισορροπημένη φάση**. Απαιτεί διαρκή ανατροφοδότηση με ενέργεια, που λαμβάνει από τα μέλη και τους θεσμούς της.

Οι εχθροί της δημοκρατίας προέρχονται, κατά βάση, από το εσωτερικό της. Από την δυσλειτουργία της, που οφείλεται σε παράγοντες, όπως η έλλειψη αρμοστικότητας, πολιτειότητας και κοινής συνείδησης των μελών της ότι το ατομικό συμφέρον είναι συνυφασμένο με το γενικότερο συμφέρον. **Ειδικότερα, όταν το όλο, εν προκειμένω η Πατρίδα, νοσεί τότε και τα μέλη της δυστυχούν.** Πατρίδα απομονωμένη δεν είναι δυνατόν να επιβιώσει για πολύ, καθόσον πλέον τα προβλήματα συνδέουν πια όλον τον Πλανήτη μας. Κανένας κλειστός οργανισμός δεν επιβιώνει.

Ο άνθρωπος μετέχει ταυτόχρονα στη δική του ζωή, στη ζωή των διπλανών συνανθρώπων αλλά και στη ζωή των απογόνων του μέσω των ενεργειών του. Οι σχέσεις που συνδέουν τους ανθρώπους είναι συνήθως πολύπλοκες και ολογραμμικές. Τα μέρη επηρεάζουν το όλο, όπως και τα άλλα στοιχεία. Από το όλο, όμως, που, ενίοτε, επιβάλλεται στα μέρη του περιορίζοντάς τα, αναδύονται νέα υπέρτερα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν θετικά ολόκληρο τον οργανισμό.

Ο άνθρωπος, ως πρόσωπο με βούληση, είναι σε θέση να αναπτύξει τις ικανότητες εκείνες για αντιμετώπιση των οριακών καταστάσεων, παρά το ότι παραμένει πάντοτε ένα τυφλό σημείο ανεξέλεγκτο. Η αγαστή συνεργασία μεταξύ συνανθρώπων που δημιουργεί πιο ευνοϊκές συνθήκες είναι απόλυτα αναγκαία. Η απαισιοδοξία είναι η αρνητική φάση της ζωής που οδηγεί στην αποδόμηση και αυτοκαταστροφή. Όλα τα ζωντανά όντα είναι επιρρεπή στην εντροπία που τελικά επικρατεί. Μόνον η ζωτική δύναμη την επιβραδύνει. Ο ψυχολογικός παράγοντας, ως αρετή του θάρρους (ευψυχία) ενισχύει τη θετική ατομική και συλλογική ενέργεια. Η ελπίδα προσδίδει δυναμική. Ελπίζουμε, συνήθως, όταν δεν στηριζόμαστε στις δικές μας δυνατότητες. Η αισιοδοξία αναδύεται από το συνδυασμό των προσωπικών δυνατοτήτων αλλά και δυνάμεων που δεν ελέγχουμε απόλυτα. Η βούληση καθίσταται δυναμικότερη όταν πιστεύει κάποιος ειλικρινά σε κάτι θετικό. Η πίστη κορυφώνεται στο **Υπέρτατο Ον** για κάθε θρησκευόμενο. Μια τεράστια και ενίοτε ανεξέλεγκτη δύναμη προστίθεται που όντως κάνει θαύματα.(ενίοτε και αρνητικά). **Η πίστη στον Άνθρωπο, τον καλλιεργημένο, τον**

πολυμήτι, τον πολύτροπο, όπως και στο εμπλουτισμένο με αρετές πρόσωπο συνιστά τη στέρεη βάση για κάθε καλύτερο μέλλον της ανθρωπότητας.

Ο κόσμος που όντως θαυμάζουμε δεν είναι απλά σε κρίση, αλλά αντιμετωπίζει μονίμως και δυνάμεις εντροπίας και καταστροφής. Οι άνθρωποι, εάν και αλληλέγγυοι στα προβλήματα, εξακολουθούν να εχθρεύονται ο ένας τον άλλον. Ελάχιστα δυστυχώς, δείγματα «φιλανθρωπίας» παρατηρούνται. Η αμφιβολία είναι το γκριζό χρώμα της ζωής. Το εξάισιο, όμως, χρώμα του ουράνιου τόξου αισιοδοξίας αναδύεται από την αρμονική διαβάθμιση της φωτεινότητας. **Για την ανθρωπότητα αυτό σημαίνει πολιτισμός.**

Ο εικοστός αιώνας μάς αποκάλυψε ότι δεν μπορούμε ποτέ να είμαστε βέβαιοι για το αληθές, ακόμη, και με τα μαθηματικά (θεώρημα Gödel). Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άγνωστο, το τυχαίο, το απρόβλεπτο. Είναι αδύνατο, επίσης, να συναγάγουμε το συλλογικό συμφέρον με βάση τα ατομικά συμφέροντα, όπως και να ορίσουμε τη συνολική ευτυχία με βάση το σύνολο των ατομικών επιτυχιών. (Θεώρημα του Arrow). Με τη θεωρία των παιγνίων, όταν εμπλέκονται περισσότεροι από δύο ορθολογικοί παράγοντες είναι αδύνατο να βρούμε με βέβαιο τρόπο την καλύτερη στρατηγική. Δυστυχώς τα παιχνίδια της ζωής πολύ σπάνια περιλαμβάνουν μόνον δύο παράγοντες!

Η δημοκρατία έχει προφανώς ανάγκη συναίνεσης. Κυρίως απαιτεί πίστη στη δημοκρατία του μείζονος μέρους των πολιτών. Τροφοδοτεί τον σεβασμό της διαφορετικότητας, των ιδεών και συμφερόντων. Δεν μπορεί να ταυτισθεί με τη δικτατορία της πλειονότητας. Η ζωτικότητα και η παραγωγικότητα των ανταγωνισμών μπορεί να ευοδωθεί μόνο μέσα στην **υπακοή στους δημοκρατικούς κανόνες**. Είναι ένα πολύπλοκο σύστημα πολιτικής οργάνωσης που τρέφεται από την πνευματική αυτονομία και την υπευθυνότητα των πολιτών. **Άρα η δημοκρατία είναι η ιδανική, εν μέτρω, σύνθεση αρμονίας και δυσαρμονίας σε ένα διαρκές κρίσιμο σημείο αυτοοργάνωσης.**

Οι άνθρωποι οφείλουμε να πάρουμε στα χέρια μας την ευθύνη όχι μόνον της δικής μας ζωής, αλλά και να δημιουργήσουμε καλύτερες συνθήκες για τη ζωή των παιδιών μας. Είναι καθήκον να εργασθούμε για να οικοδομήσουμε ένα βιώσιμο και καλύτερο μέλλον. **Η δημοκρατία, η ισονομία, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ειρήνη και η αρμονία με το φυσικό περιβάλλον** μας θα πρέπει να είναι οι βασικοί **στόχοι-στοίχημα** για κάθε πολιτισμένο άνθρωπο. Η έννοια της διάρκειας βρίσκεται κατά βάση στην συνεχή αναπροσαρμογή του τρόπου σκέπτεσθαι, συναισθάνεσθαι και πράττειν των ανθρώπων. Οι συνθήκες της ζωής αλλάζουν διαρκώς και απαιτείται απόκτηση ατομικής και κοινωνικής αρμοστικότητας. Η Παιδεία με την ευρεία έννοια, που καλούμε **ολιστική**, έχει να παίξει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο, καθόσον συνιστά την « αειφόρο δύναμη του μέλλοντος», ως ένα από τα πλέον ισχυρά εργαλεία πραγματοποίησης αλλαγών και ανθρωποποίησης.

Η δημιουργία αρετών συνιστά μια πρόκληση και ένα στοίχημα για την αντιμετώπιση της διαρκώς αυξανόμενης πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει τον κόσμο μας. Οφείλουμε να βρούμε τρόπους να συνδέσουμε τους πολλαπλούς, εξ ανάγκης, κλάδους εξειδικεύσεων, με προτεραιότητα τον Άνθρωπο μέσω μια ολιστικής παιδείας που να καλλιεργεί ικανά προσόντα για:

- Λυσιτελέστερη αντιμετώπιση του **λάθους, της ψευδαίσθησης** και των **δυϊσμών**.
- Ανάπτυξη **υπεύθυνων μελών** δημοκρατικής κοινωνίας ικανών για αντιμετώπιση των **αβεβαιοτήτων** μέσω της δημιουργικότητας.
- Ανάπτυξη **κατανόησης** μεταξύ των ανθρώπων.
- Για θεμελίωση ανθρώπινων σχέσεων με γνώμονα μια **ανθρωπο-ηθική**.

Συμπεράσματα:

Ο βασικός εχθρός της δημοκρατίας είναι εσωτερικός, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο εξωτερικός εξέλιπε. Όταν μια Χώρα συνιστά ασθετικό κρίκο τότε και εάν δεν υπήρχε εξωτερικός εχθρός θα εμφανιζόταν αμέσως. Για την Πατρίδα μας οι κίνδυνοι είναι ορατοί και άμεσοι. **Μόνο η δική μας ισχυροποίηση, ως έθνος και λαός προόδου, θα απομακρύνει την κάθε εχθρική βούληση.** Ο εσωτερικός κίνδυνος αναδύεται από ένα ασύλληπτο νοητικά συγκρουσιακό κλίμα άπειρων παραγόντων, που έχουν πάντοτε ως κοινό χαρακτηριστικό στοιχείο την **υπερβολή**, όπως: κατανάλωση, εγωτισμός, ακηδία, πρόσκαιρο, μισή αλήθεια, εξειδίκευση, χαλάρωση της ευθύνης κλπ.

Το βελτιοδοξείν συνιστά θεμελιώδη αρετή. Μια «επαινετή έξη» που κατακτιέται με διαρκή προσπάθεια. Μια κορυφή ανάμεσα σε δύο άκρα: την απαισιοδοξία και την υπεραισιοδοξία. Είναι η πιο ρεαλιστική **αιεφόρος αρετή**, γιατί αφορά στο **εδώ και τώρα αλλά και στο μελλοντικό γενικό καλό εκφράζοντας γενναιότητα και προσφορά**. Ως αρετή είναι δύναμη καταστολής των αδυναμιών μας (μίσση , αμφιβολίες ,αβεβαιότητες). Ερείδεται, κατά βάση, στα προσωπικά προσόντα και όχι σε μια απλή επιθυμία. Συναρτάται άμεσα με μια δέσμη αρετών, στις οποίες προσδίδει νοηματική ισχύ. Με τη **σύνεση** που χαλιναγωγεί τα ένστικτα, με τη **σωφροσύνη** προσεγγίζει το άριστο μέτρο. Συνιστά το οξυγόνο της **ευψυχίας** προσδίδοντας ευεργετικό κουράγιο. Διακρίνεται από την **ελπίδα** καθόσον ελπίζουμε αυτό που δεν εξαρτάται από εμάς. Διαποτίζεται από **δικαιοσύνη**, αλλά, προπαντός, συνιστά **πίστη στην ανθρώπινη προσωπικότητα**. Πίστη στην αληθινή ανθρωπινότητα που συνιστά το βασικό κίνητρο βούλησης για πράξη και δημιουργικότητα. Αποπνέει **ηθική ωραιότητα**, από την οποία αναδύεται **ψυχική ελευθερία** που μας αποδεσμεύει από κατώτερα πάθη της ψυχής μας. **Ουσιαστικά η βελτιοδοξία δίνει δυναμικό νόημα σε όλο το φάσμα των αρετών από τη φρόνηση , μέχρι την πίστη και την ελπίδα προς ένα ύπατο επίπεδο αγάπης χωρίς όρους.**

Επίλογος

Η βελτιοδοξία είναι αισιοδοξία εν μέτρω. Θα λέγαμε η **χρυσή αισιοδοξία** από την οποία αναδύεται νόημα για καταβολή προσπάθειας για το γενικότερο καλό. **Για προσφορά**, για **πληρότητα και ευδαιμονία**. Χωρίς έμπρακτη συνεισφορά κάθε αγάπη μένει μόνον στα λόγια, άρα δεν είναι αρετή. Και η προσφορά αυτή δεν είναι μόνον υλική , αλλά είναι προπαντός **ηθική, πνευματική , συναισθηματική, ψυχολογική, κοντολογίς ανθρώπινη και πολιτισμένη.**

Ας κρατήσουμε από τους Αρχαίους Έλληνες τον **ανθρωπισμό** και τη **συμμετοχικότητα στη δημοκρατία**, από το Διαφωτισμό το **κριτικό πνεύμα**, τον **ενθουσιασμό** για το μέλλον, όπως και την **αισθητική καλλιέργεια** και από τον Χριστιανισμό **την ανυστερόβουλη αγάπη** και να προχωρήσουμε προς μια **υπέρτερη ανθρώπινη πραγματικότητα**. Το δικαιούμαστε, ως ανθρώπινο είδος, και το μπορούμε. Μπορούμε και είναι ανάγκη να ξεπεράσουμε το καθεστώς του απολύτου εγώ μας που είναι η πηγή κάθε αδικίας και αστοχίας.

Παράλληλα με κάθε εξειδίκευση να καλλιεργείται μεθοδικά και η **ολιστική παιδεία** που θα αποβλέπει στη συγκρότηση ατόμων-προσώπων υπεύθυνων πολιτών με αναπτυγμένο στο ευρύτερο δυνατόν φάσμα των αρετών που μας έχουν κληροδοτήσει οι προγενέστεροι συνάνθρωποί μας. **Φρόνηση(σοφία), σωφροσύνη(αυτάρκεια), θάρρος(ευψυχία), δικαιοσύνη**, που θα ερείδονται στη **πίστη** στο Άνθρωπο και γιατί όχι στο Υπέρτατο Ον (το Πάνσοφο, Πανωραίο και Πανάγαθο). Τότε από την αρμονική έμπρακτη αυτή σύνθεση να αναδυθεί η **Ελπίδα** και η **χωρίς όρους Αγάπη, κοντολογίς το ολόγραμμα των αρετών**, που αμείβουν τους ανθρώπους με πληρότητα και ολβιότητα και οδηγούν σε μια καλύτερη ανθρωπότητα.

Δύσκολος δρόμος αλλά δεν έχουμε άλλη επιλογή για ένα καλύτερο Κόσμο. **Το πρώτο βήμα όμως ανήκει σε εμάς τους ίδιους. Πρέπει να πιστέψουμε ότι αξίζει η συμμετοχή μας σε μια προσπάθεια για μια υπέρτερη πραγματικότητα.**

Εμείς στην **Κιβωτό Ολιστικής Παιδείας βελτιοδοξούμε** γιατί πιστεύουμε ότι ο άνθρωπος είναι σε θέση να δημιουργήσει μια καλύτερη πραγματικότητα, στην οποία οι λαοί και τα άτομα να έχουν αιεφόρο ολβιότητα. Και θα το **τολμήσουμε ως στοίχημα contra torrentem**(αντίθετα στο ρεύμα). **Στο πλαίσιο των πνευματικών δραστηριοτήτων μας προγραμματίζουμε συζητήσεις σε μορφή «δημιουργικού διαλόγου»**, που ήδη με επιτυχία έχουμε μέχρι τώρα διοργανώσει.

Από εφέτος θα επιδιωχθεί η συμμετοχή τόσο των ενήλικων εμπειρων μελών και φίλων μας που θα συνεισφέρουν με τις εμπειρίες τους, αλλά θα επιδιώξουμε αυξημένη, όσο το δυνατόν , συμμετοχή **μελών νέας γενιάς**, τα οποία ευελπιστούμε να δώσουν τον ψυχικό παλμό τους, ώστε να αναδυθούν **φρέσκες ιδέες για ένα καλύτερο μέλλον για την Πατρίδα μας.**

Παρακαλούμε θερμά για την συμμετοχή σας.

Δημήτρης Κ. Μπάκας
Σεπτέμβριος 2018